

CAMMINGHA
SCHOOL

TALENTONTWIKKELING

Visie en beleidsplan (hoog)begaafdheid

Juni 2024

BELEIDSPLAN (HOOG) BEGAAFDHEID

INHOUD

Inhoud.....	2
Samenvatting excelleren op de Camminghaschool.....	4
1. Begaaftde leerlingen op de Camminghaschool.....	6
1.1 Hoogbegaafdheid in de literatuur.....	6
1.2 Omgevingsfactoren.....	8
1.3 Visie Camminghaschool op onderwijs aan (begaafde)leerlingen	9
2. Signaleren begaafde leerlingen	10
2.1 Persoonlijkheid van de leerling.....	10
2.2 Stappenplan signalering (hoog)begaafde leerlingen.....	11
2.3 Specifieke aandacht voor onderpresteerders.....	12
2.4 Afspraken bij de signalering	14
2.5 Extern onderzoek	14
3. De begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen en hun ouders.....	15
3.1 Begeleiding van de leerling	16
3.2 Compacten.....	16
3.3 Compacten in de eerste leerlijn	16
3.4 Compacten in de tweede leerlijn.....	17
3.5 Verrijken van leerstof.....	17
3.6 Verrijking buiten de groep.....	18
4. Versnellen en vervroegd doorstromen	18
5. De organisatie en het zorgdossier	19
5.1 Het zorgdossier	19
5.2 Beleid en communicatie.....	19
Bronnen.....	21
Bijlage 1 Kenmerken van hoogbegaafde leerlingen.....	22
Bijlage 2 Onderpresteren	25

Bijlage 3	Begaafde leerlingen en problematiek.....	27
Bijlage 4	Procesbeschrijving	30
Bijlage 5	DenkTankTaak Signalering onderpresteren	31

SAMENVATTING EXCELLEREN OP DE CAMMINGHASCHOOL

De Camminghaschool heeft in haar visie staan dat er ruimte is voor elk talent. Dat betekent dat we tegemoet willen komen aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen. In dit document willen wij duidelijk maken hoe wij hier invulling aangeven in het bijzonder als leerlingen kenmerken laten zien van meer- en hoogbegaafdheid.

Hoogbegaafdheid is volgens onze visie de aanleg om met de juiste begeleiding tot uitzonderlijke prestaties te komen. Dit kan op uiteenlopende vlakken zijn, zoals bijvoorbeeld cognitief of creatief. Hoogbegaafdheid is daarbij voor ons meer dan intelligentie, want dat is slechts de score uit een intelligentieonderzoek. Wij kijken naar het gehele kind. Naast een hoge intelligentie spelen voor ons ook persoonlijkheidsfactoren een rol, zoals creativiteit en doorzettingsvermogen. Vaardigheden op het gebied van bijvoorbeeld executieve functies zullen mede bepalen in hoeverre aanleg tot bloei komt.

Ook de sociale omgeving heeft een grote invloed op de ontwikkeling van de hoogbegaafde, zowel in positief als in negatief opzicht. Als het gaat om kenmerken van hoogbegaafden, dan is er onderscheid te maken tussen leervermogen en gedrag.

Het proces van de begeleiding van begaafde leerlingen start bij het opvangen, herkennen en interpreteren van de signalen. Het is van groot belang dat zo vroeg mogelijk wordt ingespeeld op mogelijke begaafdheid bij een leerling. Wanneer dit namelijk niet op tijd wordt gesignaleerd kan dit leiden tot onderpresteren en vermindering van welbevinden (bijvoorbeeld door frustratie, onbegrip etc.)

Om adequaat en op tijd kenmerken van begaafdheid bij leerlingen te herkennen werken we op de Camminghaschool met een stappenplan voor het signaleren van begaafde leerlingen. Met behulp van dit stappenplan gaan we alle leerlingen langs om te onderzoeken of er leerlingen zijn met kenmerken van hoogbegaafdheid.

In deze stappen maken we gebruik van:

- Het stellen van passende vragen aan ouders wanneer leerlingen bij ons starten en ook daarna;
- Observatie door de leerkracht en talentcoach;
- Kindgesprekken;
- Een DenkTankTaak om in de middenbouw onderpresteerders te signaleren¹;
- We gebruiken ons leerlingvolgsysteem (LVS);
- Sociale competentie observatielijst (SCOL).

Na de signalering volgt het afstemmen van het aanbod op de behoeften van de leerling. Op de Camminghaschool hebben we gekozen voor begeleiding van meer- en hoogbegaafde leerlingen volgens het zogenaamde clustermodel: leerlingen met hoge capaciteiten krijgen (in groepjes) met

¹ Zie voor uitleg DenkTankTaak bijlage 5

ontwikkelingsgelijken passend aanbod binnen een heterogene groep. Wanneer dit aanbod niet voldoende blijkt kan een beperkt aantal leerlingen gebruik maken van de Flexklas. Dit is een bovenschoolse voorziening waar leerlingen van 4 verschillende scholen uit de groepen 5, 6 of 7 gemiddeld een jaar lang een dagdeel per week met gelijkgestemden samen onderwijs krijgen met name gericht op leren leren.

Wanneer is sprake van een meer complexe problematiek, dan wordt onderzoek aan ouders voorgesteld. Dit doen wij in samenwerking met externe experts vanuit ons samenwerkingsverband ZOUT.

Na de signalering wordt een plan gemaakt voor de passende begeleiding van de begaafde leerling. In dit plan kan bijvoorbeeld worden opgenomen dat de leerkracht de leerstof van de leerling zal compacten en verrijken. Met compacten bedoelen we het afstemmen van het leerstofpakket op de (leer)eigenschappen van (hoog)begaafde leerlingen. Het verrijken gaat over het aanbieden van leerstof waarbij van de leerling opdrachten krijgt die een beroep doen op een hoger denkniveau (creëren, analyseren en evalueren).

Het kan zijn dat de verrijkingsstof uit de door ons gebruikte methodes nog niet voldoende uitdaging biedt aan de leerling. Om helemaal tegemoet te komen aan wat de leerling nodig heeft wordt dan gebruik gemaakt van aanbod dat specifiek inspeelt op de behoefte van deze leerling en die ligt buiten het basiscurriculum.

Zo kan een leerling behoefte hebben aan coaching op het gebied van executieve functies ofwel de vaardigheden om te leren. Dit wordt verzorgd door de leerkracht of orthopedagoog.

In bepaalde gevallen kan het voorkomen dat het voor een leerling ondanks het aanbod van verdieping en verrijking passender is om te versnellen. Versnellen kan op veel verschillende vormen. Er kan bijvoorbeeld versneld worden op een vak, of in een jaar twee leerjaren doorlopen. Hiervoor brengen we met behulp van een versnellingswijzer de voors en tegens van versnellen voor deze leerling in kaart. In dit proces worden leerkracht, ouders en de leerling betrokken.

1. BEGAAFDE LEERLINGEN OP DE CAMMINGHASCHOOL

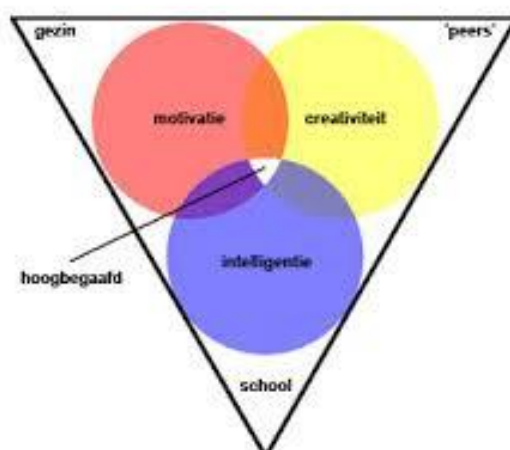
Uit onderzoek is gebleken dat in Nederland gemiddeld 2,5% van de leerlingen, binnen het primair onderwijs hoogbegaafd is. Gemiddeld heeft 0.35 % van alle leerlingen een leervoorsprong. Gezien de kenmerken van onze populatie en ervaring in voorgaande jaren is het te verwachten dat op de Camminghaschool het percentage leerlingen dat hoogbegaafd is hoger is dan gemiddeld in Nederland. Buiten dat we mogen uitgaan van een hoger percentage leerlingen dat hoogbegaafd is, is ook de verwachting dat binnen onze populatie een grote groep leerlingen met de juiste begeleiding bovengemiddeld kan presteren op allerlei gebieden.

Hoogbegaafdheid wordt in de huidige samenleving een steeds meer besproken onderwerp. Dit beleidsplan geeft aan op welke manier wij op de Camminghaschool, een leervoorsprong opsporen, kenmerken signaleren, problemen diagnosticeren en tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften. Met andere woorden: de juiste begeleiding bieden.

1.1 HOOGBEGAAFDHEID IN DE LITERATUUR

Als we (hoog)begaafde leerlingen goed willen begeleiden is het belangrijk dat we eerst omschrijven wie we met deze leerlingen bedoelen. Het model waar vaak naar wordt verwezen in de literatuur als het gaat om de duiding van hoogbegaafdheid, is het model van Renzulli en Mönks (Dawson & Guare, 2009). Dit model uit de jaren 80 is in de jaren daarna door verschillende onderzoekers steeds wat aangepast. In de loop van de jaren zijn er door onderzoekers bijvoorbeeld elementen aan toegevoegd.

Het onderstaand model van Renzulli en Mönks is een Triadisch model waarin drie factoren van belang zijn om te kunnen spreken van hoogbegaafdheid:

Een hoge mate van intelligentie uitgedrukt in IQ is een van de factoren die een rol spelen bij het bepalen of een kind hoogbegaafd is. Leerlingen met een IQ tussen 120 en 130 noemen we begaafd, leerlingen met een IQ vanaf 130 noemen we hoogbegaafd (Greven, 2011). Er is echter

sprake van eenzijdigheid in de benadering van hoogbegaafdheid wanneer men alleen uitgaat van de uitslag van de IQ test. Daarbij is men in de wetenschap van mening dat de hoogte van IQ in de loop van jaren per persoon nog kan variëren. Hoe jonger het kind dat wordt onderzocht, hoe groter de kans dat het IQ in latere testen andere waarden kan opleveren. Naast de mate van IQ spelen ook de persoonskenmerken motivatie en creativiteit van het kind mee, om te kunnen spreken van hoogbegaafdheid. Behalve intelligentie, motivatie en creativiteit is ook nog de omgeving van het kind bepalend of deze factoren werkelijk tot uiting komen als hoogbegaafdheid en zo de potentiële talenten tot ontwikkeling zullen komen. De omgeving van het kind bestaat uit het gezin waarin hij opgroeit, de school waar hij tot leren komt en de leeftijdsgenoten waarmee hij optrekt. Pas wanneer er een goed samenspel is van bovenstaand genoemde factoren kan hoogbegaafdheid zich ontwikkelen en kan het kind komen tot bijzondere prestaties (Drent & Gerven, 2007).

In 2000 stellen Span en Nelissen in hun visie op hoogbegaafdheid het belang vast van de rol die het individu zelf speelt bij de ontwikkeling van hoogbegaafdheid. Alleen het hebben van hoge intellectuele eigenschappen garandeert niet dat deze eigenschappen ook door het kind inzetbaar zijn. Een kind moet in staat zijn om opgedane kennis in te kunnen zetten in verschillende situaties en een kind moet beschikken over metacognitieve vaardigheden om inzicht te hebben in het eigen leren.

Het Multifactorenmodel van Heller combineert het Triadisch model van Renzulli en Mönks met de theorieën van de Amerikaanse psycholoog Gardner over Meervoudige Intelligentie (Drent & Gerven, 2007). Gardner ontwikkelde een theorie over meervoudige intelligentie. Hij onderscheidde acht vormen van intelligentie die tot uiting komen in acht gelijk genoemde prestatiegebieden: taalkundige, logisch mathematische, ruimtelijke, muzikale, lichamelijke, inter- en intrapersoonlijke en naturalistische intelligentie. Gardner stelt dat in principe ieder mens in aanleg over deze intelligenties beschikt, maar dat een mens deze niet allemaal even sterk door ontwikkelt. Heller gaat uit van een samenspel tussen de begaafdheidsfactoren van Gardner, niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken en omgevingsfactoren. Bij een optimaal samenspel leidt dit tot prestaties op hoogbegaafd niveau op een of meer prestatiegebieden die Gardner onderscheidt.

In het model van Heller staan de niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren genoemd die van invloed zijn of iemand wel of niet tot bijzondere prestaties komt: prestatiemotivatie, stressgevoeligheid, werk- en leerstrategieën, regulatievaardigheden en zelfvertrouwen of faalangst.

Omgevingsfactoren die Heller in haar model betreft uit het Triadisch model van Renzulli en Mönks bepalen op welke manier het kind de ruimte en stimulans krijgt om zijn talenten te ontwikkelen.

Kieboom stelt dat de persoonlijkheid van een leerling gezien kan worden als een kring om het Triadisch model (Kieboom, 2013). Hoe sterker de persoonlijkheid van een leerling is, hoe sterker de band om de factoren mate van intelligentie (IQ), creativiteit en motivatie. Een kenmerk van hoogbegaafde leerlingen is volgens Kieboom het versterkte bewustzijn. De factoren die een rol

spelen bij de ontwikkeling van hoogbegaafdheid kan daarmee in twee categorieën worden verdeeld: in het zijnsluik “denken” en het zijnsluik “voelen”:

Hoogbegaafdheid	
Zijnsluik “denken” – de leerkant	Zijnsluik “voelen” – het anders zijn
Intelligentie	Rechtvaardigheidsgevoel
Creativiteit	Gevoeligheid
Motivatie	Kritische instelling

Bij de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen moet rekening gehouden worden met de factoren uit de kant van het denken, maar ook zeker met de kant van het voelen. In welke mate de factoren uit het zijnsluik denken en voelen bij een leerling herkenbaar zijn, is mede afhankelijk van zijn karakter.

Samenvattend bestaan er verschillende modellen die aangeven welke factoren betrokken zijn bij hoogbegaafdheid en hoe een leerling vervolgens kan komen tot bovengemiddelde prestaties. De modellen geven allen aan dat intelligentie, persoonskenmerken en de omgevingsfactoren een rol spelen bij het wel of niet tot uiting komen van de hoogbegaafdheid en op welk gebied een leerling zijn talenten kan ontwikkelen. Waarom de ene leerling met een hoog IQ het wel lukt om zijn talenten te ontwikkelen en de andere leerling niet, is mede afhankelijk van de wijze waarop omgegaan wordt in de omgeving van de leerling met de kenmerken en karakter van de leerling. Dit geldt overigens voor alle leerlingen. Omdat een hoogbegaafde leerling veelal gevoelig is, zal de invloed van de omgeving sterk zijn.

De ervaringen die een hoogbegaafde leerling opdoet gedurende zijn opgroeien, zullen van invloed zijn op het wel of niet open staan voor het verder kunnen en willen leren. Met ander woorden op de mindset van leerlingen (Raemaekers, 2015). Uit de onderzoeken van Carol Dweck blijkt dat de ouders, leerkrachten en leeftijdsgenoten van een leerling met de wijze van benaderen van de prestaties die een leerling levert en zijn persoonlijke kenmerken, zullen bepalen of een leerling open staat en blijft staan voor het aangaan van uitdagingen (Dweck, 2008). Het aangaan van uitdagingen zijn nodig om te kunnen leren.

1.2 OMGEVINGSFACTOREN

In het model van Renzull en Mönki (1995) (SLO, sd) spelen naast een hoog IQ, leereigenschappen en persoonskenmerken ook omgevingsfactoren een rol. Het gaat hierbij om het gezin, de school en de vrienden. Deze factoren zijn sterk bepalend voor het tot uiting komen van begaafdheid. Wanneer (hoog)begaafde leerlingen op verschillende gebieden in hun omgeving niet voldoende uitgedaagd worden, zullen de persoonskenmerken en leereigenschappen zich minder sterk ontwikkelen. Deze toevoeging aan de definitie van hoogbegaafdheid maakt duidelijk dat wij binnen ons onderwijs specifieke aandacht moeten richten op het juist signaleren van onderpresterende leerlingen.

1.3 VISIE CAMMINGHASCHOOL OP ONDERWIJS AAN (BEGAAFDE)LEERLINGEN

De Camminghaschool heeft specifieke aandacht voor de talentontwikkeling van elke leerling. In de Visie op onderwijs van de Camminghaschool staat onder andere beschreven:

Ons didactisch handelen is gericht op een zo optimaal mogelijke ontwikkeling van ieder individueel kind op ieder vakgebied, passend binnen de mogelijkheden van de school. We streven naar een goede beheersing van de basisvaardigheden, omdat deze vaardigheden voor een belangrijk deel het succes in de schoolloopbaan bepalen en daarmee het toekomstige opleidingsniveau. Kwalitatief goede doelgerichte instructies op maat zijn van groot belang. Het aansluiten bij de zone van de naaste ontwikkeling en het hebben van hoge verwachtingen passend bij ieder individueel kind zijn eveneens belangrijk. Naast de basisvaardigheden willen we dat onze kinderen zich breed ontwikkelen. Kunst en cultuur krijgt daarom veel aandacht.

We leggen de nadruk op het leren leren, waardoor kinderen vaardigheden ontwikkelen om tot leren te komen. Naast het aanleren van de basisvaardigheden (het 'moeten') vinden wij het belangrijk dat er voldoende ruimte is voor wat de kinderen willen leren. We laten de kinderen zich in de volle breedte ontwikkelen binnen een rijke leeromgeving met verschillende werkvormen. Het kind staat centraal en wordt zoveel mogelijk betrokken bij het eigen leerproces.

Gezien de kenmerken van onze populatie zoals beschreven in de inleiding is de verwachting dat binnen onze populatie een grote groep leerlingen met de juiste begeleiding bovengemiddeld kan presteren op allerlei gebieden. Er is daarom bewust gekozen om leerkrachten te scholen op het signaleren, diagnosticeren begeleiden van (hoog)begaafden. De intern begeleider signaleert mee en verzorgt scholing voor leerkrachten met betrekking van (hoog)begaafdheid. Ook denkt zij mee in het aanpassen van leerstof en instructie zodat deze passend is bij onze populatie leerlingen.

2. SIGNALEREN BEGAAFDE LEERLINGEN

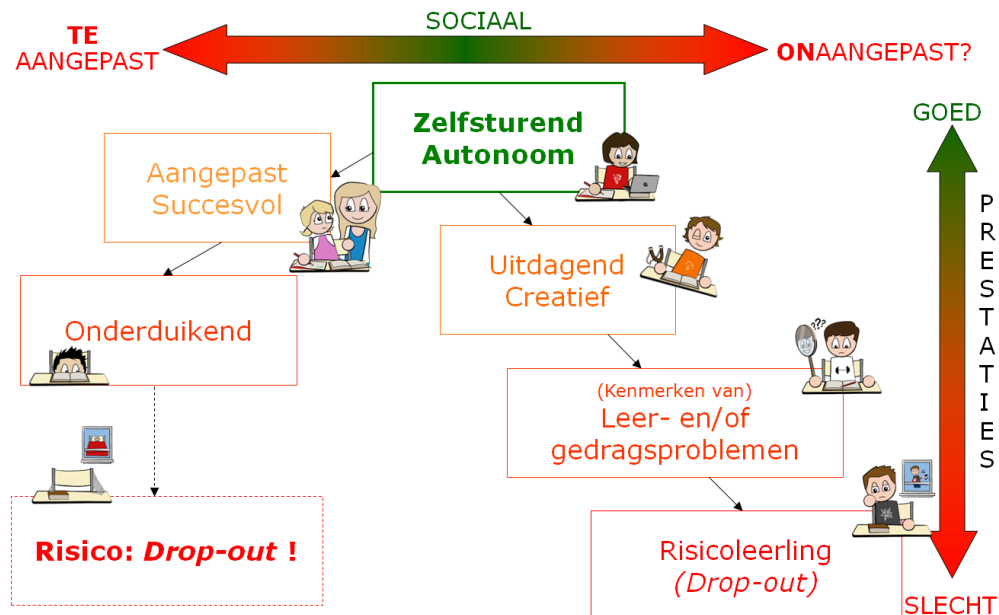
Op verschillende manieren kan begaafdheid tot uiting komen in (zichtbaar) gedrag en uit leerresultaten. Onderstaand geven wij eerst aan welke verschillen er kunnen zijn in uiting van gedrag bij hoogbegaafde leerlingen. Daarna gaan wij verder in op de stappen die we nemen om hoogbegaafdheid te signaleren.

2.1 PERSOONLIJKHEID VAN DE LEERLING

Omdat de persoonlijkheid van een leerling het resultaat is van ervaring en aanleg, zullen er verschillen zijn in hoe de bijzondere vermogens uitwerking hebben op de ontwikkeling van de begaafde leerlingen. Bij de ontwikkeling van de leerling hangen emotionele, sociale, cognitieve en fysieke factoren samen.

Op grond van jarenlange ervaring, observaties, interviews en literatuuronderzoek hebben Betts & Neihart (1988) zes profielen opgesteld. Deze profielen geven informatie over gedrag, gevoelens en behoeften van verschillende typen begaafde leerlingen. Aan de hand van de profielen kan gedrag beter worden begrepen en herkend. Daarnaast geeft het aanknopingspunten om vast te stellen wat een leerling nodig heeft (Betts & Neihart, 1988) ².

In onderstaand schema is zichtbaar hoe de profielen zich verhouden ten opzichte van elkaar. Langs de verticale as staat het sociale aspect: van 'te aangepast' tot 'onaangepast' en langs de horizontale as staat in hoeverre een leerling komt tot presteren.

De centrale vraag is: Wat heeft dit kind nodig van deze ouders en deze leerkracht op deze school, om zich zo goed en gelukkig mogelijk te voelen en zich optimaal te kunnen ontwikkelen? Aan

² Zie bijlage 1: Kenmerken van hoogbegaafde leerlingen.

de hand van het schema met Herziene profielen van Begaafden en getalenteerden van Betts & Neihart, 2010 (HIQ, sd) is voor een leerling uitgewerkt wat hun stimulerende en belemmerende kenmerken zijn en welke behoeften zij hebben.

2.2 STAPPENPLAN SIGNALERING (HOOG)BEGAAFDE LEERLINGEN

Het signaleren kan op een aantal momenten dat leerlingen bij ons op school zit. Tijdens deze momenten wordt de leerlingen op verschillende tijden geobserveerd. De verschillende stappen geven de volgorde aan wanneer signalering van hoogbegaafdheid plaats kan vinden.

Het proces van de begeleiding van begaafde leerlingen start bij het zien, herkennen en interpreteren van de signalen. Van groot belang is zo vroeg mogelijk in te kunnen spelen op mogelijke begaafdheid. Daarom wordt er op de Camminghaschool gewerkt met een stappenplan voor de signalering van begaafde leerlingen. Het gaat bij de signalering per definitie om alle leerlingen.

Hiervoor gebruiken we:

- Informatie uit gesprekken met ouders, zowel bij de start op school, als wanneer de leerlingen al langer bij ons op school zitten;
- Observaties door de leerkracht, intern begeleider en/of de talentcoach;
- Kindgesprekken;
- SLO intakelijst kleuters vroeg signalering hoogbegaafdheid;
- Het leerlingvolgsysteem waarin alle resultaten op methode toetsen en Citotoetsen zijn opgenomen (LVS);
- De Sociale competentie observatielijst (SCOL);
- DenkTankTaak (instrument om onderpresteren op te sporen).

Moment 1: aanmelding

Benodigdheden:

- De intakevragenlijst die wordt ingevuld vooraf aan het eerste gesprek tussen leerkracht en ouders van nieuwe leerlingen.
- Eventueel overdrachtsgegevens vanuit de kinderopvang (met toestemming van ouders).

Bij aanmelding van alle leerlingen vindt een intake plaats met de leerpleincoördinator van leerplein 1/2. Wanneer de leerling bijna vier is, wordt een vragenlijst naar ouders gestuurd waarin wordt gevraagd naar de ontwikkeling van hun kind. Kort voordat de leerling echt gaat starten vindt er een kennismakingsgesprek plaats met de toekomstige leerkracht, ouders en leerling. Tijdens een van de eerste wendagen op school wordt de leerling gevraagd om een menstekening te maken. Wanneer er bijzonderheden blijken op basis van alle verzamelde gegevens, wordt er direct specifiek geobserveerd. De ouders zijn hierbij een belangrijke bron van informatie.

Moment 2: eerste 6 weken

Benodigdheden:

- Kenmerkenlijst (hoog)begaafdheid;
- Kenmerkenlijst onderpresteerders;
- Voor de groepen 3 t/m 8 gegevens van de andere school (lvs en signalering sociaal emotionele ontwikkeling);
- Voor de groepen 3 t/m 8 gegevens van de eerste methodetoetsen.

In de zes weken na de instroom vindt er een algemene observatie plaats door de leerkracht. De leerkracht brengt het algemene beeld van de ontwikkeling op alle ontwikkelingsgebieden in kaart. Signalen van een eventuele ontwikkelingsvoorsprong of van een ontwikkelingsachterstand worden vastgelegd. Daarop volgt een oudergesprek dat altijd na de eerste zes weken op de Camminghaschool plaats vindt: het talentgesprek. De leerkracht heeft hier weer de mogelijkheid om extra informatie te verkrijgen. Bij nieuwe leerlingen in groep 3 t/m 8 wordt ook een observatie gedaan en volgt eveneens een gesprek met de ouders (talentgesprek).

Moment 3: tijdens de schoolloopbaan

Benodigdheden:

- Kenmerkenlijst (hoog)begaafdheid;
- Kenmerkenlijst onderpresteerders;
- Denktanktaak onder begeleiding van de coördinator Flexklas;
- Observatie en registratiesysteem lvs en scol.

Dit is de signalering tijdens de schoolloopbaan. Uit gesprekken met leerlingen kunnen beleving van school en of bijzondere behoeften naar voren komen. Tijdens gesprekken met ouders kunnen ook signalen naar boven komen. Zij zijn ook een belangrijke bron van informatie en wanneer zij denken aan mogelijke (hoog) begaafdheid dan nemen wij dit altijd serieus.

Bij kleuters spreken we van een ontwikkelingsvoorsprong en niet zo snel van (hoog)begaafdheid. De ontwikkeling van kleuters verloopt sprongsgewijs waardoor een intelligentietest vooral iets zal zeggen over de ontwikkeling op dat moment. De voorspellende waarde is beperkt (Drent en van Gerven, 2002), vandaar het voorzichtige gebruik van de term. Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong die later (hoog)begaafd worden genoemd, hebben altijd op meerdere gebieden een voorsprong. De voorsprong is vooral herkenbaar bij visueel-ruimtelijk inzicht, bij de ontwikkeling van taal-denken en ook bij de ego-ontwikkeling.

2.3 SPECIFIEKE AANDACHT VOOR ONDERPRESTEERDERS

Niet alle (hoog)begaafde leerlingen komen tot goede prestaties. Dit 'onderpresteren' is langdurig minder presteren dan op grond van iemands capaciteiten verwacht mag worden (Kaufman 1991). Er zijn twee groepen onderpresteerders te onderscheiden, namelijk de absolute onderpresteerder en de relatieve onderpresteerder.

- De absolute onderpresteerder is een (hoog)begaafde leerling die niet alleen onder het eigen

niveau presteert, maar ook onder het groepsniveau. Er is vaak sprake van een gedragsprobleem, een zeer slechte werkhouding en de leerling wordt vaak als stoorzender ervaren. Dit is natuurlijk geen gewenste situatie aangezien zich bij de leerling hierdoor ernstige sociale en/of emotionele problemen kunnen ontwikkelen.

- De relatieve onderpresteerder is een begaafde leerling waarbij de prestaties telkens rond of net boven het groepsgemiddelde liggen, terwijl op grond van hun capaciteiten meer verwacht zou worden. Deze leerlingen vertonen vaak aanpassingsgedrag. Voor de leerkracht zijn deze leerlingen erg moeilijk te signaleren.

Het onderpresteren kan verschillende oorzaken hebben:

Leerstofaanbod

Leerstof die van een te laag didactisch niveau is, heeft een negatieve invloed op het vermogen van een leerling om zich op de stof te concentreren. De activiteit als zodanig daagt niet uit, zodat er van feitelijk leren geen sprake is. Het gevolg is dat de leerling fouten gaat maken in relatief eenvoudige taken waarvan we als leraar de indruk hebben dat juist de begaafde leerling deze opgaven tot een goed eind moet kunnen brengen.

Eigenaar van leren

Hoogbegaafde leerlingen die mede-eigenaar kunnen zijn van de te verwerven leerstof, zullen een grotere inzet vertonen voor het betreffende vak. Enerzijds houdt dit verband met de relatie die de leerkracht heeft met de leerlingen en de organisatie van het leren op school. Anderzijds houdt dit verband met de begeleiding die leerlingen vanuit thuis gewend zijn.

Dat betekent dat het didactisch aanbod aan de begaafde leerling het beste tot zijn recht komt in een situatie waarbij er sprake is van vrijheid in gebondenheid. De drie componenten van adaptief werken (autonomie, competentie en relatie) dienen in redelijkheid aan te sluiten bij datgene wat je van een leerling met die aanleg en die capaciteiten op die leeftijd kan verwachten. Sommige zaken zijn daarbij een verplicht onderdeel, over andere zaken kan onderhandeld worden en weer andere zaken kunnen door de leerling zelf ingevuld worden. Hoe actiever de leerling betrokken is bij zijn eigen leerproces, des te groter is de kans dat de begeleiding verplaatst van aansporen naar het zelf verantwoordelijkheid leren dragen door de leerling.

Wanneer er een vermoeden van onderpresteren naar voren komt, wordt onder andere de checklist voor onderpresteren gebruikt³. Daarnaast worden ouders en leerling uitgenodigd om het vermoeden te bespreken. Het is van groot belang in gesprek te zijn met leerling en ouders om te komen tot een passende begeleiding en aanbod. Daarbij is steeds sprake van maatwerk. In het bepalen van de passende begeleiding en aanbod worden zowel de intern begeleider en talentcoach betrokken.

Op de Camminghaschool maken we ook gebruik van een DenkTankTaak om eventuele

³ Zie bijlage 2 onderpresteerders

onderpresteerders op te sporen. Deze taak bevat opdrachten die een beroep doen op creatieve en out of the box denken. Gedurende het werken aan de opdracht worden de leerlingen geobserveerd door de eigen leerkracht en coördinator Flexklas. Na afloop wordt besproken wat is opgevallen aan de manier waarop leerlingen aan de taak hebben gewerkt. Wanneer gezamenlijk de conclusie wordt getrokken dat nieuwe informatie is gesignaleerd en kenmerken zijn gezien van hoogbegaafdheid wordt dit besproken met ouders.

2.4 AFSPRAKEN BIJ DE SIGNALERING

De leerkracht is de eerstverantwoordelijke voor de signalering. De leerling wordt besproken met de intern begeleider. Signalen geven op de volgende momenten aanleiding voor verder onderzoek:

- Bij het intakegesprek worden vragen gesteld over signalen die mogelijk kunnen wijzen op (hoog)begaafdheid.
- Wanneer uit de gegevens van 'Mijn Kleutergroep' een ontwikkelingsvoorsprong van ruim een half jaar of meer op meerdere ontwikkelingsgebieden blijkt of een ontwikkelingsvoorsprong van meer dan een jaar op één specifiek gebied;
- Wanneer ouders vermoedens van begaafdheid uitspreken;
- Wanneer uit de kindertekeningen bijzonderheden naar voren zijn gekomen;
- Wanneer een leerling consequent een I of een I+ score behaalt op de LVS toetsen.
- Wanneer er vermoedens zijn van onderpresteren. (bijvoorbeeld naar aanleiding van de DenkTankTaak, of de signaleringslijst onderpresteerders.)

Op de leerpleinen wordt tijdens leerlingbesprekingen en 2 keer per jaar na de afname van de LVS toetsen de ontwikkeling van de leerlingen geanalyseerd en samen besproken. In deze gesprekken worden opvallende resultaten of zorgen rondom een leerling vastgesteld. Voor deze leerlingen maakt de leerkracht een vervolgspraak met de IB om de ontwikkelingen verder te bespreken en te bepalen wat de leerling nodig heeft. Hierover worden ouders geïnformeerd. De leerkracht stelt een plan voor de leerling op. Dat kan betrekking hebben op compacten en verrijken, samenwerken met gelijkgestemden of aanbod gericht op leren leren.

2.5 EXTERN ONDERZOEK

Tijdens de bespreking met de intern begeleider wordt besloten of met ouders zal worden besproken of verder onderzoek gewenst is en of hier externe expertise voor nodig is.

Extern onderzoek is wenselijk, in overleg met ouders wanneer:

- Er geen eenduidige conclusie mogelijk is op grond van de gegevens uit het interne onderzoek;
- Er tegenstrijdige gegevens zijn;
- Er sprake is van bijkomende problematiek.

Er kan volstaan worden met een intelligentie-onderzoek, wanneer de vraag voornamelijk gaat over welke cognitieve capaciteiten de leerling beschikt. Dit kan worden gedaan door de orthopedagoog die verbonden is aan de Camminghaschool.

Uitgebreid psycho-didactisch onderzoek wordt geadviseerd wanneer er naast het vermoeden van (hoog)begaafdheid sprake is van bijkomende problematiek.

Voor zo'n extern onderzoek nemen school en ouders contact op met Centrum voor elkaar Bunnik. De jeugdconsulent van Centrum voor elkaar besluit na overleg met ouders afhankelijk van de vraag of en welk extern onderzoeksbureau het meest passen onderzoek en wellicht vervolgens begeleiding kan verzorgen. Wanneer de school zelf behoefte heeft aan onderzoek in het kader van handelingsverlegenheid, draagt de school de kosten van het onderzoek. De school houdt hier ook dan de regie in: de school kiest zelf de instantie of de deskundige die het onderzoek zal uitvoeren.

Wanneer ouders zelf het initiatief nemen om hun kind te laten onderzoeken en dus de kosten op zich nemen, zijn zij vrij in hun keuze van een instantie of een deskundige.

De school staat ervoor open om de adviezen die voortvloeien uit het externe onderzoek op te volgen, voor zover dit past binnen het kader van het gekozen beleid voor (hoog)begaafde leerlingen.

3. DE BEGELEIDING VAN (HOOG)BEGAAFDE LEERLINGEN EN HUN OUDERS

Na de signalering en diagnostisering van (hoog)begaafde leerlingen zal passende begeleiding worden opgestart. Binnen het kader van het zorgsysteem op de Camminghaschool begeleiden we leerlingen en ouders.

Op de Camminghaschool hebben we gekozen voor het begeleiding van meer- en hoogbegaafde leerlingen volgens het zogenaamde clustermodel: leerlingen met hoge capaciteiten krijgen (in groepjes) met ontwikkelingsgelijken passend aanbod in een heterogene groep.

Wanneer dit niet voldoende blijkt kan een beperkt aantal leerlingen gebruik maken van de Flexklas. Dit is een bovenschoolse voorziening waar leerlingen van 4 verschillende scholen uit de groepen 5, 6 of 7 gemiddeld een jaar met gelijkgestemden samen onderwijs krijgen een dagdeel per week. Het aanbod is met name gericht op leren leren.

Belangrijke uitgangspunten in de begeleiding zijn:

- De verwachte opbrengsten zijn vastgelegd in het leerlingvolgsysteem. Leerlingen, leerkrachten en ouders werken vanuit doelstellingen;
- De leerling wordt door middel van een kindgesprek betrokken bij het bepalen van de doelen en de aanpak hiervoor. De ouders zijn ervaringsdeskundigen en het aanbod wordt met hen besproken;
- We willen dat geen enkel probleem voortdurend aanwezig blijft.
- Samen wordt er gezocht naar mogelijkheden en niet naar belemmeringen. We denken vanuit wat wel kan, in plaats van wat niet kan;

- De situatie waarin succes al aanwezig is staat centraal. De aanpak die eerder succesvol bleek wordt uitgebreid;

3.1 BEGELEIDING VAN DE LEERLING

De begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen op onze school kan bestaan uit de volgende maatregelen:

- Compacten van de reguliere lesstof;
- Aanbieden van verrijksstof;
- Verbreden van de leerstof;
- Versnellen en vervroegde doorstroming;
- Een aanbod buiten de groep, maar wel intern;
- Een aanbod buiten de groep en buiten de school, bv externe 'flexklas'.

Afhankelijk van de behoeften van de leerling wordt gekozen voor een of meerdere maatregelen. De exacte wijze waarop de individuele begeleiding vorm krijgt, en voor welke maatregelen gekozen is, wordt opgenomen in een plan van aanpak van het leerplein. De aanpak wordt elke 10 weken geëvalueerd en eventueel bijgesteld. In het groepsoverzicht en worden de onderwijsbehoeften, de belemmerende factoren en de stimulerende factoren vastgelegd.

3.2 COMPACTEN

Met compacten bedoelen we het afstemmen van het leerstofpakket op de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. In praktijk betekent dit het overslaan van overbodige herhaling- en oefenstof (Drent en van Gerven, 2002), maar ook het aanpassen van de instructie in de vorm van verkorte instructies. Dit afstemmen is nodig om demotivatie en onderpresteren te voorkomen.

Leerkrachten zijn in eerste instantie eerstverantwoordelijke voor de afstemming van de leerstof passend bij elke leerling. Het compacten van de leerstof wordt gedaan met behulp van de gegevens die bekend zijn (LVS, observaties, formatieve toetsen, gesprekken, etc.).

Op de Camminghaschool wordt gewerkt met instructie afgestemd op het beheersingsniveau op de aan te bieden doelen.

Soms zijn er ook nog individuele aanpassingen voor leerlingen in het leerstofaanbod of volgen zij een individuele route.

3.3 COMPACTEN IN DE EERSTE LEERLIJN

In de eerste lijn (het reguliere basisaanbod) worden vrijwel alle instructies gevolgd. Van de oefenen herhalingsstof wordt 25-50 procent geschrapt. In plaats hiervan krijgen de leerlingen het pluswerkeraanbod van de methode aangeboden.

Deze leerlijn is voor leerlingen die intelligent of begaafd zijn zonder grote didactische voorsprong. Het kan ook zijn dat de leerlingen in één vakgebied bijzonder getalenteerd zijn. Zij krijgen alleen op dit specifieke vakgebied de leerstof aangeboden volgens de benadering van compacten en

verrijken.

De leerlijn is gebaseerd op de volgende criteria:

- De inhoud en het thema sluit aan bij de reguliere lesstof;
- Materiaal vereist extra inzicht en begrip;
- Opdrachten zijn gericht op het toepassen van eerder opgedane kennis;
- Omvang van de leerstappen is beperkt;
- Materiaal is verrijkend/ verdiepend;
- Materiaal is veelal zelf instruerend.

3.4 COMPACTEN IN DE TWEDE LEERLIJN

In de tweede leerlijn (het reguliere plusaanbod) doen leerlingen alleen mee met de instructie wanneer er nieuwe elementen aan de orde komen. Vaak zal dit een deel van de instructie zijn en kan de leerling volstaan met een verkorte instructie. Er wordt 100 procent van de herhalingsstof geschrapt. Er wordt afhankelijk van de leerling 50-75 procent van de oefenstof geschrapt. Deze leerlijn is voor leerlingen die intelligent of (hoog)begaafd zijn en bij wie een ruime didactische voorsprong is geconstateerd. Deze leerlijn is ook passend voor leerlingen die vervroegd zijn doorgestroomd.

3.5 VERRIJKEN VAN LEERSTOF

Het onderwijs aan begaafde leerlingen zal moeten bestaan uit meer complexe opdrachten, voor een hoger denkniveau. De verrijkingsstof uit de door ons gebruikte methodes zijn voor (hoog)begaafde leerlingen niet voldoende. SLO-talent stimuleren geeft duidelijke aanwijzingen voor geschikt materiaal op grond van de onderwijsbehoeften van de betreffende leerlingen. Veel van deze materialen zijn op school aanwezig en kunnen derhalve ingezet worden.

De leerkracht bespreekt de wensen en mogelijkheden voor verrijkingsmaterialen met de leerling in een kindgesprek. Daarna kiest de leerkracht eventueel in overleg op het leerplein het meest geschikte materiaal uit. Op de Camminghaschool bestaat een lijst met de aanwezige materialen voor verrijking. Er is niet altijd specifiek materiaal nodig. Soms is het alleen aanpassen van de werkwijze al voldoende, bijvoorbeeld door:

- Veel open vragen stellen (hogere orde denkvragen);
- De juiste eisen stellen (succescriteria);
- De leerling te helpen zoeken naar informatiebronnen op het juiste niveau;
- Adequate studievaardigheden en structuur aanbieden (executieve functies);
- De leerling aan te spreken op hoog verbaal niveau, zonder gesimplificeerd taalgebruik en aan te moedigen hier zelf ook mee te experimenteren;
- De leerling zowel abstracte als concrete concepten aanbieden;
- Geavanceerde denkniveaus en probleemoplossende strategieën aanbieden;
- Creatief denken en eventueel historisch perspectief integreren;
- Presentaties en voorstellingen met de leerling ontwikkelen en leren presenteren.

Bij het reguliere lessenaanbod is sprake van leren in de zone van naaste ontwikkeling. Dit betekent dat de (hoog)begaafde leerling wel de 'gewone' didactische structuur van instructie, verwerking en evaluatie/beoordeling krijgt.

Het begrip verbreden van de reguliere leerstof wil zeggen dat we leerstof aanbieden die buiten het reguliere curriculum valt. Dit houdt bijvoorbeeld in dat leerlingen die behoefte hebben aan verbreding op de Camminghaschool bijvoorbeeld Spaans of Frans kunnen leren.

3.6 VERRIJKING BUITEN DE GROEP

Op de Camminghaschool kunnen alle leerlingen meedoen met georganiseerde uitdagende projecten die op het leerplein worden georganiseerd, zoals projecten, de Kangoeroewedstrijd of de Shell Bright Idea Challenge.

Binnen het cluster Bunnik is peergruponderwijs mogelijk in de vorm van de 'flexklas'. Leerlingen kunnen ook hiervoor uitgenodigd worden. Dit is een bovenschoolse voorziening waar leerlingen van 4 verschillende scholen uit de groepen 5, 6 of 7 gemiddeld een jaar met gelijkgestemden samen onderwijs krijgen met name gericht op leren leren. Deze groep op een van de sectiescholen in Bunnik is bedoeld voor de (hoog)begaafde leerlingen die behoefte hebben aan meer nodig hebben aan ander aanbod dan op de Camminghaschool wordt geboden.

4. VERSNELLEN EN VERVROEGD DOORSTROMEN

Het doel van versnellen en vervroegd doorstromen is het realiseren van een ononderbroken ontwikkeling van de leerling. Het compacten maakt dat minder tijd besteed hoeft te worden aan de basisstof. De tijd die vervolgens overblijft kan gebruikt worden voor verrijkende of verbredende leerstof. Ook kan gekozen worden voor het versnellen van het leertraject met als doel de leerling een leerjaar over te laten slaan. In dit geval is in de besluitvorming een expert vanuit het SWV ZOUT betrokken. Het uiteindelijke besluit wordt genomen door de leerkracht, talentcoach, de intern begeleider en de directie, maar ouders en leerling worden hierbij ook intensief betrokken. Vervroegde doorstroming gebeurt uiterlijk in de maand mei. De volgende maatregelen zouden kunnen worden genomen:

- Versneld leren op één vakgebied, hier valt ook het krijgen van instructie op een ander leerplein onder;
- Tempodifferentiatie zonder schrappen van de leerstof;
- Twee leerstofjaren in één leerjaar aanbieden;
- Volgen van een ander onderwijsprogramma buiten de school, bv flexklas;
- Een groep overslaan;
- Vervroegd overstappen naar het voortgezet onderwijs.

Beslissingen rond het versnellen en vervroegd doorstromen kunnen gepaard gaan met zorgen en onzekerheden bij leerlingen, de ouders en ook de leerkrachten. Op sociaal-emotioneel gebied is men bijvoorbeeld bezorgd over de effecten van versneld doorstromen. Op kennisniveau is kan men bezorgd zijn over het ontstaan van hiaten. Hoewel deze zorg niet bevestigd wordt door onderzoeksresultaten (Brody, 2004) zal in de begeleiding van de leerling, de ouders en de leerkracht wel veel aandacht zijn voor deze zorgen.

5. DE ORGANISATIE EN HET ZORGDOSIER

In het leerlingvolgsysteem wordt aangegeven welke specifieke doelen, activiteiten en onderwijsbehoeften de (hoog)begaafde leerling heeft en welke afspraken daarover zijn gemaakt. In de weekplanning van de leerkracht zijn de tijd hiervoor, de activiteiten en de instructiemomenten opgenomen. De leerling zelf kan zijn taken vinden in zijn eigen weekplanning. Wanneer in de groep veel zorg voorkomt, waaronder dus ook de zorg voor (hoog)begaafde leerlingen, kan de leerkracht ondersteuning krijgen van een onderwijsassistent, extra leerkracht, of de intern begeleider. De vorm van ondersteuning wordt samen met de overige leerkrachten op het leerplein vormgegeven. Dit kan advies en ondersteuning zijn of het werken in groepjes met enkele leerlingen.

5.1 HET ZORGDOSIER

De algemene dossiervorming wordt aangehouden. In het leerlingvolgsysteem ParnasSys worden alle documenten opgeslagen bij de betreffende leerling zoals observaties, gespreksverslagen van de leerkracht met de leerling of ouders, afspraken die zijn gemaakt over aanbod en begeleiding.

5.2 BELEID EN COMMUNICATIE

De samenwerking en goede communicatie tussen ouders en school is altijd van groot belang voor een goede begeleiding van de ontwikkeling van de leerling. Wanneer het gaat om (hoog)begaafde leerlingen kan dat belang nog dubbel onderstreept worden. Leerlingen laten thuis vaak ander gedrag zien dan op school en het komt voor dat (hoog)begaafde leerlingen een groot verschil ervaren tussen het 'thuisleven' en het 'schoolleven'. Het is dus van het grootste belang dat ouders en school informatie delen en tot overeenstemming komen in de aanpak op school en thuis. Ouders worden op de Camminghaschool vanaf het eerste contactmoment betrokken bij de signalering en expliciet uitgenodigd om informatie te delen. Ouders worden gezien als ervaringsdeskundigen, hun inbreng en betrokkenheid wordt als zeer waardevol gezien. Van ouders wordt gevraagd respect te hebben voor de expertise van de leerkracht. De leerkracht heeft zicht op de didactische en pedagogische behoeften van de groep en moet hierin de individuele didactische en pedagogische behoefte van de (hoog)begaafde leerling inpassen. De juiste benadering is zelden in één keer gevonden. Het in goed vertrouwen kunnen delen van ervaringen tussen ouders, leerlingen en leerkrachten is zeer waardevol en heeft een positieve invloed op de ontwikkeling van de leerling

Ouders kunnen de leerkracht altijd spreken tijdens de geplande gesprekscyclussen. Er is ook altijd een gesprek met ouders in de signaleringsfase. Het zal in de praktijk vaak voorkomen dat ouders en leerkracht buiten de vaste geplande gespreken meerdere contactmomenten zullen hebben, in verband met een goede afstemming. Indien gewenst is de intern begeleider bij een van de gesprekken aanwezig is.

Door middel van de schoolgids worden ouders geïnformeerd over de algemene gang van zaken op school. Hierin is ook een paragraaf opgenomen over begaafdheid. Daarnaast is dit beleidsplan voor ouders te downloaden via de site van de school.

BRONNEN

- Betts, G., & Neihart, M. (1988). Gifted Child Quarterly. In *Profiles of the gifted and talented* (pp. 32 (2), 248-253).
- Dawson, P., & Guare, R. (2009). *Slim maar.....*. Amsterdam: Hogrefe Uitgevers.
- Drent, S., & Gerven, E. (2007). Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs. Assen: van Gorcum BV.
- Dweck, C. (2008). *Mindset. How we can learn to fulfill our potential*. New York: Ballentine Books.
- Greven, E. v. (2011). *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.
- HIQ. (sd). *HIQ expertisecentrum hoogbegaafdheid/hoogbegaafdheid/basisschool*. Opgehaald van HIQ expertisecentrum hoogbegaafdheid: <http://www.hiq.nl/hb-basisschool.php>
- Kieboom, T. (2013, november 4). *you tube*. Opgehaald van Presentation Prof dr Tessa Kieboom: <https://www.youtube.com/watch?v=JCvG6oDWWHI>
- Raemaekers, F. (2015, januari 20). *Aan de slag met Mindset!* Opgehaald van Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=llmeoYv7id0>
- SLO. (sd). *SLO informatiepunt onderwijs en talentstimulering*. Opgehaald van <https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom>

BIJLAGE 1 KENMERKEN VAN HOOGBEGAAFDE LEERLINGEN.

Kenmerken met betrekking tot het leervermogen:

- Hoge intelligentie
- Snel van begrip
- Grote algemene interesses
- Taalvaardig
- Hoog leertempo, grote denk- en leerstappen
- Het snel en juist leggen van verbanden
- Verworven kennis goed toepassen
- Goed geheugen
- Doorvrager en waarnemer
- Groot analytisch inzicht en probleemoplossend vermogen
- Creativiteit en originaliteit
- Denkt buiten de reguliere kaders

Kenmerken met betrekking tot het gedrag:

- Geestelijk vroegrijp (of de indruk wekken hiervan);
- Sterk rechtvaardigheidsgevoel;
- Perfectionistische instelling;
- In staat tot zelfreflectie;
- Zoekt ontwikkelingsgelijken in oudere kinderen;
- Accepteert regels en tradities niet klakkeloos, maar bevreemdt ze;
- Grote behoefte aan autonomie.

Hoogbegaafde leerlingen vertonen uitzonderlijk gedrag of hebben de potentie om dit te doen op een van de volgende gebieden:

- Algemeen intellectueel vermogen
- Specifieke academische aanleg
- Creatief denken
- Leiderschapstalent
- Visuele of uitvoerende kunsten

Denkstijlen:

Hoogbegaafde leerlingen kunnen op verschillende manieren nadenken: analytisch, creatief of praktisch.

- De analytische vaardigheden: de schoolvakken
- De creatieve vaardigheden: de intrinsieke motivatie, flexibiliteit bij het verwerken van problemen, ongewone oplossingen bedenken en nieuwe verbanden leggen
- De praktische vaardigheden: het denken op gang brengen, inzicht in zwakke en sterke kanten van zichzelf en anderen, samenwerken en effectief werken.

Om succesvol te zijn, moeten deze vermogens alle drie gebruikt worden. Het is goed als hoogbegaafde leerlingen zich bewust zijn van de sterke en zwakke punten in hun denkstijl. Zij

moeten leren de sterke kanten in te zetten en hun zwakke kanten te ontwikkelen.

Hoogbegaafde leerlingen denken en leren anders. Er zijn 5 manieren van leren of denken die kenmerkend kunnen zijn voor hoogbegaafde leerlingen:

- Top-down thinking: denken vanuit het grote geheel.
- Deep level learning: echt de diepte ingaan tijdens een onderzoek
- Lateral thinking: vanuit verschillende kanten een probleem oplossen en deze creatief benaderen.
- Visual thinking: beelddenken
- Caring thinking: veel meer denken vanuit het hart en de eigen persoonlijkheid.

Voor hoogbegaafde kinderen hebben Betts & Neihart (1988 & 2010) zes verschillende profielen van hoogbegaafde leerlingen opgesteld:

De zelfsturende autonome leerling:

Deze leerling is makkelijk herkenbaar binnen de klasgroep. Het is als het ware de 'good college schoolboy'. Hij is de ideale leerling in de klas. Hij haalt goede punten, gaat op zoek naar meer uitdagingen, durft te falen en wil steeds meer leren. Hij is ook de leerling die op een gedegen wijze zijn mening zal verkondigen en hierbij zichzelf niet zal verloochenen. Hij wordt ook graag gezien door zijn medeleerlingen en wordt spontaan voorgedragen voor leerlingraden. Ook buiten de school zet dit kind zich in en is hij graag gezien.

De uitdagende leerling:

Deze leerling staat zeer sterk in zijn schoenen. Hij is nieuwsgierig en komt op voor zijn eigen mening. Hierbij vergeet hij soms dat je niet alles op een directe en ongecontroleerde manier kan zeggen. Het is ook het kind dat niet kan blijven stilzitten, snel afgeleid is, op regelmatige basis niet in orde is met zijn taken, ... Hij lijkt als het ware geen controle te hebben over zijn eigen handelen. Binnen een klasgroep vormt deze leerling dan ook een ware uitdaging voor de zenuwen van de leerkracht.

De aangepaste succesvolle leerling:

Deze leerling lijkt ook een ideale leerling in de klas te zijn. Hij zet zich steeds in voor de klas, haalt goede punten, werkt nauwgezet en is graag gezien door de klasgenoten. Ondanks dit positieve verhaal, schuilt in dit kind een potentiële onderpresteerder. Het kind is zo gefocust op prestaties en externe motivatie dat het zijn eigenheid uit het oog verliest. Het kind past zich aan aan de verwachtingen van zijn omgeving, heeft schrik om anderen te ontgoochelen en legt zich een hoge sociale druk op. Faalangst en onderpresteren zijn twee gevaren die om de hoek loeren.

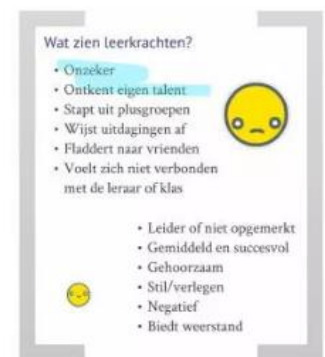
De dubbel bijzondere leerling:

Deze leerling heeft een zwaardere rugzak dan de anderen. Naast hoogbegaafdheid treffen we een stoornis aan. Dit kan gaan om een leerstoornis (o.a. dyslexie, dyscalculie), een ontwikkelingsstoornis (o.a. ASS, ADHD) of een beperking (o.a. motorisch, visueel). Deze leerling ondervindt dan ook vaak extra problemen op school, aangezien hij zijn potentieel niet volkomen kan benutten omwille van zijn stoornis. Zo zal een leerling met dyslexie niet makkelijk iets gaan opzoeken op internet, hoewel dit een grote bron van informatie voor hem zou kunnen zijn. Voor de leerkracht is het soms moeilijk om in deze leerling zijn volledige potentieel te zien omdat hij niet juist kan lezen of schrijven. Bij dit kind sluurt de frustratie dan ook constant om de hoek.

De onderduikende leerling:

Tijdens de oudercontacten van deze leerling lijken ouders en leerkracht het elk over een ander kind te hebben. De leerkracht ziet een modale leerling, soms zelfs aan de zwakke kant. De ouders ervaren hun kind vaak als leergierig en nieuwsgierig. Deze leerling slaagt erin heel lang onder de radar te blijven omdat het zich extreem aanpast aan zijn omgeving. Het enige doel dat deze leerling heeft is 'niet opvallen'. Vaak heeft dit kind dan ook geen eigen mening, doel of visie waar hij voor uit komt. Dit merk je ook in zijn vriendschapsrelaties. Hij hopt van het ene naar het andere groepje.

De risico leerling:

Deze leerling toont geen enkele interesse in school. Hij zet zich tegen iedereen af, bekritiseert iedereen en gaat zich vaak een andere identiteit aanmeten. Deze vertoont geen aanknopingspunt met zijn cognitief potentieel. Hij studeert niet, levert taken niet in, In het middelbaar onderwijs is hij het eerste slachtoffer van het watervalstelsel. Het is een zeer gekwetste leerling met heel wat faalangst die een groot schild van onverschilligheid tracht op te zetten.

BIJLAGE 2 ONDERPRESTEREN

Onderpresteren komt vrij veel voor bij begaafde leerlingen. Van de leerlingen met een IQ van 130 zou 30% onderpresteren en bij leerlingen met een nog hoger IQ is dit percentage tot 60% (onderwijsraad, 2007). Begaafde meisjes, creatieve leerlingen, leerlingen uit achterstandsgroepen en leerlingen met andere leer- en/of ontwikkelingsproblemen bij de begaafdheid lopen meer risico op onderpresteren.

De leerling komt niet tot resultaten die verwacht mogen worden op grond van zijn of haar capaciteiten en dit leidt tot grote problemen. Onzekerheid, perfectionisme, faalangst en hyperactiviteit komen voor. Ook gepest worden of dat zo voelen komt voor. Deze leerlingen kunnen zich dan zeer geïsoleerd en ongelukkig voelen. Dit is reden voor specifieke aandacht bij de begeleiding. Maar dat is niet gemakkelijk. De verschillende bovengenoemde uitingen komen voor als oorzaak en als gevolg en worden door persoonlijkheidsfactoren, thuisfactoren en schoolfactoren beïnvloed.

De Toptalentcoach zal gesprekken voeren met de leerling, de ouders en de leerkracht om de verschillende factoren in beeld te krijgen en zicht te krijgen op de behoeften. Het doel is te komen tot een gezamenlijke aanpak. Het kan zijn dat hierbij ook externe hulp wordt aangeraden. De begeleiding van de leerling bestaat uit gesprekken met de talentcoach of de eigen leerkracht. Hierbij wordt vanaf groep 5 gebruik gemaakt van het werkboek 'De kracht in jezelf' van Jan Kuiper. Van de leerkracht vraagt dit specifieke didactische en pedagogische vaardigheden. Belangrijk is dat de leerkracht voldoende ruimte geeft aan creatief denken en veel aandacht heeft voor metacognitieve vaardigheden. De begaafde leerling heeft een leerkracht nodig die hem laat zien wie hij is, die hem hoort en ziet wanneer dat er voor hem toe doet en die een groeps cultuur stimuleert waarin 'anders zijn' mag. Daarom is het belangrijkste aspect van de specifieke begeleiding van onderpresterende leerlingen op de Camminghaschool, de persoonlijke begeleiding van de leerkracht bij dit alles.

Checklist voor onderpresteerders

Een goed hulpmiddel bij de signalering van onderpresteerders is een specifieke checklist voor onderpresteerders. Er worden een aantal kenmerken genoemd, die typerend zijn voor deze leerlingen. Hoe meer kenmerken aan een leerling toegekend kunnen worden, des te groter is de kans, dat de leerkracht te maken heeft met een leerling die onder presteert.

POSITIEF	
	1. begrijpt en onthoudt moeilijke informatie wanneer het wel geïnteresseerd is
	2. leest veel of verzamelt in zijn vrije tijd op andere manieren veel informatie
	3. presteert significant beter op mondelinge dan op schriftelijke overhoringen
	4. kent veel feiten en heeft een grote algemene ontwikkeling
	5. komt goed uit de verf bij individueel onderwijs op maat
	6. is creatief en heeft een levendige verbeelding
	7. ontwikkelt thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten

	8. heeft een brede belangstelling en vindt het leuk om dingen te onderzoeken
	9. is gevoelig
NEGATIEF	
	1. presteert op school redelijk tot slecht (soms alleen onder het eigen niveau)
	2. heeft zijn huiswerk niet af of slecht gemaakt
	3. is vaak ontevreden over zijn eigen prestaties
	4. heeft een hekel aan automatiseren
	5. vermijdt nieuwe leeractiviteiten uit angst om te mislukken
	6. heeft minderwaardigheidsgevoelens, kan wantrouwend of onverschillig zijn
	7. doet niet graag mee aan groepsactiviteiten, heeft het gevoel dat niemand hem mag
	8. doelen worden door het kind te hoog gekozen zodat falen hieraan geweten kan worden
	9. is snel afgeleid en impulsief
	10. staat afwijzend of onverschillig tegenover de school
	11. wil niet geholpen worden, wil zelfstandig zijn
	12. neemt geen verantwoordelijkheid voor zijn eigen daden of wijt mislukken aan anderen
	13. verzet zich tegen autoriteit

BIJLAGE 3 BEGAAFDE LEERLINGEN EN PROBLEMATIEK

Leerlingen met een hoog IQ zouden volgens onderzoek (Frumau, 2000 e.a) ook op sociaal en emotioneel gebied voorlopen op hun leeftijdsgenootjes. Het lukt de meeste leerlingen in de buurt enkele gelijkgestemden te vinden en zo is er voldoende mogelijkheid zich te spiegelen aan een ander. Sociale problemen doen zich bij deze groep niet meer dan gemiddeld voor.

Toch is de sociaal-emotionele ontwikkeling bij hoogbegaafde leerlingen vaak onderwerp van gesprek bij leerkrachten en ouders. Doordat de ontwikkeling niet gelijkloopt aan die van leeftijdsgenootjes wordt vaak gedacht aan een afwijkende ontwikkeling bij het begaafde kind. Op de Camminghaschool organiseren we jaarlijks bij- en herscholing van leerkrachten om te zorgen voor de juiste kennis en vaardigheden bij leerkrachten, zodat de leerlingen op sociaal-emotioneel gebied de juiste begeleiding krijgen. Ook organiseren we ouderavonden over dit onderwerp.

Specifieke aandacht gaat uit naar de begeleiding van de hele groep. Er is immers meestal niet spraken van een individueel probleem bij de hoogbegaafde leerling. We stimuleren een cultuur waarin anders zijn mag en waarin begaafde leerlingen mogen uitblinken. We werken met de methode "Goed gedaan" die structureel in alle groepen ingezet wordt. Daarnaast is er specifiek materiaal om voor dit doel in te zetten in de groepen.

Uit ander onderzoek (Span, de Bruin-de Boer & Wijnekus, 2001) blijkt dat extreem hoogbegaafde kinderen wel een verhoogd risico lopen op sociale en emotionele problemen. Door gebrek aan ontwikkelingsgelijken, is het voor deze groep moeilijk een reëel zelfbeeld te vormen.

Dit onderstreept het belang van contacten met ontwikkelingsgelijken. Deze contacten worden georganiseerd door samenwerkingsprojecten met gelijkgestemden binnen en buiten de groep. Voor specifieke begeleiding kan de school verwijzen naar externe instanties.

Faalangst

Faalangst is te onderscheiden in positieve faalangst en negatieve faalangst. Positieve faalangst levert de juiste spanning en alertheid om tot een goede prestatie te komen, terwijl negatieve faalangst juist belemmerend werkt.

Kinderen ontwikkelen een gezond zelfvertrouwen door positieve ervaringen op te doen met flinke inspanningen gevolgd door goede resultaten. Bij (hoog)begaafde leerlingen ontbreekt het nogal eens aan de gezonde inspanning vooraf. Na verloop van tijd verliezen kinderen het vermogen zich in te spannen en langere tijd te concentreren. Wanneer taken complexer worden hebben kinderen te weinig werk – en leerstrategieën geleerd. Dit kan tot grote onzekerheid leiden. Tot dan toe hebben deze kinderen vaak weinig ervaring met mislukken. Falen is dan soms ook onacceptabel geworden en perfectionisme ligt op de loer.

Om de ontwikkeling van faalangst te voorkomen is het van belang dat de taak op het juiste niveau wordt aangeboden. In de begeleiding van de leerling zijn de volgende aspecten van belang:

- De leerkracht bespreekt samen met de leerling de verwachtingen ten aanzien van de taak, de midden/bovenbouw leerling schat steeds meer zelf in hoe moeilijk een taak voor hem is, hoe lang hij erover zal doen en welk resultaat het zal opleveren.

- Het leer/werkproces staat centraal en wordt vooraf met de leerling besproken.
- Het leer/werkproces wordt achteraf samen met de leerling geëvalueerd. Het resultaat wordt reëel en zakelijk beoordeeld. De inspanning wordt beloond.

De leerkracht en intern begeleider spelen een rol in de specifieke begeleiding van leerlingen die belemmerd worden door faalangst.

Leerstoornissen bij hoogbegaafde leerlingen

Leerproblemen als dyslexie, ADHD of een disharmonisch profiel komen ook bij begaafde leerlingen voor. Kinderen, ouders en leerkrachten hebben dan te maken met een complexe situatie. Begaafde leerlingen zijn soms in staat lange tijd een leerprobleem te maskeren. Maar het komt ook voor dat de kenmerken van de begaafdheid sterk lijken op kenmerken van de stoornis (zoals bij ADHD). Sommige beelden versterken elkaar nog eens. Door de complexiteit van de problematiek zal vaak ook externe begeleiding nodig zijn.

De overgang naar het Voortgezet Onderwijs

De voorbereiding van de overgang Primair onderwijs naar Voortgezet onderwijs start normaliter in groep 7. Er vindt een oriëntatie plaats waarbij de leerlingen zich gaan afvragen: wie ben ik, wat kan ik en wat wil ik. Het onderwerp komt ook in een oudergesprek aan bod en er worden scholen voor voortgezet onderwijs bezocht. In groep 8 komt een definitief schooladvies tot stand. Dit wordt gevormd door gesprekken van de leerkracht met de leerling, met de ouders en door bespreking van de leerling met het team en de Intern Begeleider. Belangrijke bron voor het didactisch niveau is het leerlingvolgsysteem. Wanneer de uitkomst van de Cito eindtoets geen afwijkend beeld geeft, is dit het sluitstuk van het proces tot advies. Geeft dit wel een afwijkend beeld dan is het aanleiding tot nader onderzoek.

Hoog intelligente leerlingen die ingedeeld zijn in de eerste leerlijn, zullen veelal verwezen worden naar het vwo. Het niveau-aanbod is daar dan al op maat en er zal weinig individuele aanpassing nodig zijn.

Voor hoogbegaafde leerlingen kan dit anders liggen. Het komt vaker voor dat deze leerlingen in het onderwijs teleurgesteld raken en vroegtijdig afhaken. Begeleiding op maat blijft nodig.

Ten behoeve van de overgang PO-VO wordt door de leerkracht, in samenspraak met de Intern Begeleider, een onderwijskundig rapport opgesteld. Hierin zijn de gegevens van het leerlingvolgsysteem opgenomen zowel op didactisch als pedagogisch gebied. Voor begaafde leerlingen zijn daarbij conclusies en verslagen uit het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid opgenomen.

Belangrijker nog dan deze papieren overdracht is wat genoemd wordt de warme overdracht. De leerkracht van groep 8 heeft een gesprek met de brugklascoördinator van de school voor voortgezet onderwijs. In dit gesprek wordt specifiek ingegaan op de didactische en pedagogische onderwijsbehoeften van de leerling.

Vervroegd doorstromen naar het Voortgezet onderwijs

Het traject van voorbereiding naar het voortgezet onderwijs wordt al eerder ingezet wanneer er mogelijk een wenselijkheid lijkt te ontstaan tot eerder aanmelden bij het voortgezet onderwijs.

Het gaat dan om leerlingen die groep 7 of 8 gaan overslaan.

10-14 jaaronderwijs

Een andere keuze kan zijn om gebruik te maken van 10-14 jaaronderwijs dat onder andere aangeboden worden in Houten.

De doelgroep bestaat uit leerlingen die in het huidige onderwijssysteem (PO-VO) niet volledig tot hun recht komen en daardoor mogelijk niet op het juiste schoolniveau terecht komen. Onderwijs 10-14 Houten is voor leerlingen die eerder toe zijn aan een nieuwe uitdagende leeromgeving en voor leerlingen die meer tijd en ruimte nodig hebben en de keuze voor het voortgezet onderwijs daarom nog uit willen uitstellen. Onderwijs 10-14 Houten is gestart in schooljaar 2020- 2021 voor leerlingen die naar de brugklas gaan. (Vanaf schooljaar 2021-2022 starten ook de overige leerjaren.)

Intensief overleg tussen ouders, basisschool en school voor voortgezet onderwijs is nodig om in dit geval de meest passende keuze te maken. De Intern Begeleider heeft hierin een coördinerende rol.

BIJLAGE 4 PROCESBESCHRIJVING

Documenten	Proces	Beschrijving
<p>Vragenlijst</p> <p>Observatie leerkracht</p> <p>SLO vroegsignaleringslijst hoogbegaafdheid</p> <p>Kenmerkenlijst onderpresteerders</p> <p>Materiaal volgens kwaliteitskaarten.</p>	<pre> graph TD A([Kennismaking]) --> B[Eerste oudergesprek] B --> C{Zorg?} C -- "gedrag Intern begeleider" --> C1[gedrag Intern begeleider] C -- "ontwikkelings voorsprong Talentcoach" --> C2[Talentcoach] C --> D[Overleg Talentcoach, ouders en leerkracht] D -- "geen aanwijzingen HB Intern begeleider" --> D1[geen aanwijzingen HB Intern begeleider] D --> E[Signaleren] E -- "geen aanwijzingen HB Intern begeleider" --> E1[geen aanwijzingen HB Intern begeleider] E --> F[Diagnostiek] F -- "geen aanwijzingen HB Intern begeleider" --> F1[geen aanwijzingen HB Intern begeleider] F --> G[Begeleiding] G -- "Adviezen gedrag Intern begeleider" --> G1[Adviezen gedrag Intern begeleider] G --> H([Evaluatie]) </pre>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kennismakingsgesprek tussen ouders en leerkracht. 2. Eerste oudergesprek tussen ouders en leerkracht als leerling op school zit. 3. Zorg vanuit leerkracht n.a.v. oudergesprek of observatie. Tevens zorg vanuit groepsbespreking. 4. SLO vroegsignaleringslijst wordt bij leerlingen afgenomen op vastgestelde momenten en in vastgestelde groepen. 5. Signaleren wordt begeleid door talentcoach. Ouders en leerkracht geven informatie d.m.v. invullen vragenlijst. Bij geen aanwijzingen hoogbegaafdheid doorverwijzing IB. 6. Diagnostiek wordt begeleid door talentcoach. Ouders en leerkracht geven informatie d.m.v. invullen vragenlijst. Bij geen aanwijzingen HB doorverwijzing IB. 7. Begeleiding wordt begeleid door talentcoach. Welk aanbod van leerstof ontvangt de leerling. Component gedrag wordt begeleid vanuit IB. Controle beschrijving groepsplan door IB. 8. Evaluatie vindt plaats met leerkracht en talentcoach.

BIJLAGE 5 DENKTANKTAAK SIGNALERING ONDERPRESTEREN

Waarom wordt de taak afgenomen?

Kinderen die onderpresteren laten op school niet zien wat ze werkelijk in hun mars hebben. Met behulp van de opdrachten van de DenkTankTaak worden kinderen op een andere manier uitgedaagd om oplossingen te bedenken. Omdat de opdrachten liggen op een ander vlak dan de reguliere schoolvakken, krijgen de leerlingen de kans om vrij aan de slag te gaan.

Hoe gaat de afname van de taak?

Alle leerlingen in leerjaar 5 krijgen de DenkTankTaak aangeboden. De taak bestaat uit verschillende opdrachten die een beroep doen op het bedenken van creatieve oplossingen, probleemoplossend denkvermogen en kritisch nadenken. De leerlingen werken zelfstandig. Tijdens het werken aan de taak worden de leerlingen geobserveerd door de leerkracht en de coördinator Flexklas.

Wat gebeurt er na de afname van de taak?

Na afloop worden de bevindingen gezamenlijk besproken door de leerkracht en Coördinator Flexklas. Wanneer er een vermoeden is van onderpresteren wordt door de leerkracht contact opgenomen met de ouders. Met ouders wordt besproken hoe we op school denken de leerling zodanig uit de dagen dat de capaciteiten door de leerling beter worden benut. Het kan zijn dat we de leerling bijvoorbeeld verdieping en verbreding aanbieden. De leerling kan worden uitgenodigd voor de bovenschoolse Flexklas.